

Kvinnelønn og samfunnsorganisering

Av SIRI JENSEN

At kvinner er lavtlønte, er en gammel sannhet. Men det er bare halve sannheten. For kvinner er ikke bare lavtlønte, de er kvinnelønte. Kvinner lønnes som kvinner, menn lønnes som bakere, sjåførere, heismontører eller saksbehandlere. Og grunnlaget for kvinnelønna ligger i måten samfunnets økonomi er organisert på.

Lærerne er i hard kamp om lønna, med kvinnene i spiss. Krav om 20 prosent tillegg på SAS-hotellet. Sjukepleierne i streik. Høye lønnskrav fra hjelpepleiere og barnehageassistenter. LO-toppens svik blir møtt med kraftige protester. Dette er situasjonen i et nøtteskall. Stadig flere kvinner tar opp kampen om lønna. Selv om kvinnene alltid har slåss om lønna si, er vi vitne til at det åpnes en ny svær front i kvinnekampen.

Kvinner er lavtlønte, det er en gammel sannhet. Men det er bare halve sannheten. For vi er ikke bare lavtlønte, vi er *kvinnelønte*. Det er faktisk slik at på tvers av bransjer og yrker tjener kvinner relativt likt.

I 1986 lå gjennomsnittslønna for kvinnene både i industri, varehandel og rutinemessig kontorarbeid rundt 113-117 000 kroner. Flertallet av kvinnene i kommunesektoren (unnatt Oslo og Bærum) lå i lønstrinn 16, 117 640, med 70 prosent i lønns-

trinn 15—17, 113—121 000. Da har vi allerede fått med oss områder der over halvparten av de yrkesaktive kvinnene jobber.?

I 1986 var tilsvarende tall for menn:

i industri - 142 500

varehandel - 150 000

rutinemessige

kontorarbeid - 127 500

73 prosent av menn i kommunene lå over lønstrinn 17, relativt jevnt spredt. 23,2 prosent av menn i 15-17.

I industrien er forskjellen mellom høyeste og laveste bransje timelønn for menn ca 80 kroner, det vil si ca 156 000 kroner i året, mens den for kvinner er ca 25 kroner eller 43 000 i året. Lønnsforskjellene mellom kvinner var i tillegg blitt mindre fra 1986 til 1987, for menn større.

Disse tallene viser at menn både har *høyere lønn og mye større spredning*. De gir begrepet kvinnelønn en utvida mening. Uansett begrunnelse som varierer fra bransje til bransje og helt ulike typer arbeid, kommer altså kvinnene ut temmelig likt. Også kvinner med utdanning som førskolelærere, sykepleiere og annet ligger nærmere lønna til andre kvinner enn lønna til menn med utdanning på tilsvarende nivå.

Vi vil derfor påstå at kjønn teller mest. Kvinner lønnes som kvinner, menn lønnes som bakere, sjåførere, heismontører eller saksbehandlere.

Det går ikke an å leve av kvinnelønna. SIFO - Statens institutt for forbruksforskning har laget et såkalt standardbudsjett for et rimelig nøkternt forbruk i Oslo. Som blant annet kan regnes ut for hushold av ulik størrelse. En kvinne som lever alene vil ifølge dette budsjettet trenge 4850 kroner måneden *utenom bolig og strøm*. En kvinne med et barn i skolealder ville trenge over 7000 kroner + bolig, strøm og ferie.

Hvorfor er det slik? Er det ikke kvinnes egen skyld? Stiller vi ikke for små krav? Finner vi oss ikke i for mye? De fleste, både kvinner og menn vil nok mene at egentlig er det mye vår egen skyld. Kvinnene klarer ikke å stå sammen og slåss. Men en slik oppfatning blir det vanskeligere å ta opp kampen.

Men er det slik at de forholder kvinner og menn bys i utgangspunktet har vært like og så har menn kjempet seg opp? *Nei*, hovedårsaken til at kvinnene er lavt lønte er at det er slike jobber samfunnet byr oss.

Mange arbeidsgivere ansetter ikke kvinner. Og i mange yrker er det ikke plass til kvinner med ansvar for unger. Arbeidstida passer ikke, det fins ikke muligheter for deltid, det regnes med overtid og så videre. Kvinner må stille andre krav til jobbene enn menn, krav om at de lar seg kombinere med familien; ikke fordi de er dumme, men fordi de er nødt. Ansvar for familien er ikke selvvalgt av kjærlighet til mann og barn,

men pålagt oss av samfunnet. Og dette utnyttes sjølsagt av arbeidsgiverne til å presse lønna ned. Dette gjelder både deltidsansatte og heltidsansatte. Det er også større arbeidsløshet blant kvinner enn blant menn, om en regner med den skjulte arbeidsløsheten. Dette gjør det vanskeligere for kvinner å stille harde krav.

Kan ikke kvinnene begynne i mannsyrker? Det er mulig for noen, likevel blir de ofte innhentet av kvinnelønna, fordi de må ta redusert arbeidstid. Og det er ikke noe alternativ for flertallet. Det er ikke noe galt med yrkene, men med lønna.

Utdanning er tradisjonelt en viktig vei til høyere lønn for menn. For kvinner ser vi at kvinneutdanninger nok gir noe høyere lønn,

fortsatt under mange ufaglærte menn. Og flere kvinneutdanninger gir ikke fagstatus likevel. Dette er en viktig kamp som blant annet YLI har tatt opp. Utdanninga gir fagstolthet som gjør det lettere å slåss for lønna si. Likevel ser vi at *kjønn teller mest*.

Grunnlaget for kvinnelønna er ikke at vi er dumme, den ligger i måten samfunnets økonomi er organisert på. Vi regnes ikke som ordentlige arbeidere, en egentlig arbeider er en mann som forsørger en familie. Familien ligger fortsatt til grunn for lønnsystemet. Menn er forsørgere, kvinner har hovedansvaret for hus og unger. Det innebærer et omfattende gratisarbeid. 2,6 milliarder timer i året ifølge tidsnyttingsundersøkelsen. Hvis dette arbeidet skulle vært lønna med gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i 1986, ville det

ha kosta 185 milliarder. Når dette arbeidet er ivaretatt, kan kvinner ta seg jobb. Som takk for innsatsen, får hun da mindre lønn en menn, spe-på-lønn. Dette rammer alle kvinner. Uansett om hun har familie eller er forsørger. Slik menn får forsørgerlønn uansett.

I tillegg er det en lang tradisjon for at kvinner klarer seg med mindre enn menn, fra mat og utdanning til julepresanger.

Hovedårsaken til den store forskjellen i inntekt mellom kvinner og menn hele livet, er forskjellene i arbeidstid. Derfor kan lønnskampen ikke sees isolert fra kampen for 6-timers-dagen med full lønnskompensasjon. Kravet om en lønn til å leve av tvinger seg fram, på tvers av ulike yrkesgrupper. Kampviljen øker, men kampen for kvinnelønna har ingen organisasjon, skriver kronikkforfatteren.

Familiesystemet og kvinnelønna er en viktig del av den kapitalistiske økonomien. Det holder lønnsutgiftene nede. Fordi kvinner gjør service og omsorg mye billigere enn om det skulle vært kjøpt til markedspris. Og fordi kvinner blir ekstra billig og «fleksibel» arbeidskraft. Fleksibel i gåseøyne fordi de er fleksible for kapitalen nettopp fordi de ikke er fleksible sjøl, de er nødt til å jobbe slik det passer med resten av familien.

Dette systemet med kvinnelønn kommer i konflikt med virkeligheten. Kvinner lever alene, forsørger unger, og deler stadig økende utgifter med den de eventuelt velger å leve sammen med. Særlig i byene er to inntekter nå nødvendig for å overleve. Resultatet er at kvinner er fatti-

ge, spesielt kvinner som lever alene eller forsørger unger. De er avhengige av ekstrajobber og overtid. Kvinners lønn i prosent av menns har nok økt, men nå har denne utviklinga stagnert. I 1980 som i 1960 hadde kvinnene halvparten av menns inntekt (alle kvinner medrekna og både lønn og trygd).

Og resultatet er at kampviljen øker. Kravet om en ukelønn til å leve av tvinger seg fram, på tvers av ulike yrkesgrupper. Med voldsom kraft.

Hovedårsaken til den store forskjellen mellom kvinner og menn hele livet, er forskjellene i arbeidstid. Derfor kan lønnskampen ikke sees isolert fra kampen for 6 timers-dagen med full lønnskompensasjon. Vi kan ikke godta krav om at vi skal prioritere mellom arbeidstid og lønn. For oss er det ulike deler av den samme kampen. Høyere lønn eller mer fritid? Det er ikke slik det står for kvinner. Kortere arbeidstid er også en måte å heve kvinners lønn. Arbeidstidsforkortelsen må kunne bety et lønnstillegg på fire kroner timen med ei timelønn på 60 kroner. For kvinner i deltid som fortsatte å jobbe samme antall timer er det en økning som monner. Flere kvinner i full jobb vil også styrke kvinnes posisjon i lønnskampen. Kampen om normalarbeidsdagen betyr også at det skal være mulig å leve av en vanlig arbeidsdag uten overtid. Og det er kampen for å beholde kompensasjonen for ubekvem arbeidstid, et viktig element i kvinnelønna.

Kampviljen øker, men kampen for kvinnelønna har ingen organisasjon. I fagbevegelsen er den delt opp, kvinnene i hver yrkesgruppe må slåss sin kamp innafor sitt forbund og sine avtaler, uten felles kvinneperspektiv. Kvinnelønna drukner i tekniske spørsmål. Lavtlønte kvinner settes opp mot enda mer lavtlønte. Mange kvinner har knapt nok greie på sine egne avtalesystemer og enda mindre andres. Tariffoppgjør foregår langt fra folk flest med et språk som er lagt opp slik at det ikke er til å forstå. Du får såkalte lønnsøkninger som i virkeligheten betyr mindre å gå i butikken med.

Men heller ikke kvinnebevegelsen har tatt opp kvinnelønna konkret. Det fins kunnskap om kvinners inntekt og så videre, men den brukes ikke til å reise konkrete kamper.

Tariffoppgjørene får være i fred, som noe faglig, vanskelig. Mens det meste gjøres til kollektive spørsmål har lønna fortsatt vært en personlig sak i f.eks. Kvinnefronten. Enda så mye det har å si for livene våre og for sjølrespekten, for styrkeforholdet i familien. Vi utfordrer ikke oppfatninger om at det er flaut å tjene lite. Mange tenker innerst inne at det er deres egen feil, det er jo kvinnes oppgave å få lønna til å strekke til. Og kvinner er ekstra mottakelige for at det er andre som tjener mindre.

Kvinnenes tariffaksjon har til hensikt å forene kvinner på tvers av bransjer og yrker, faglig bevisste og kvinnebevisste til felles kamp for kvinnelønna, i første omgang ved lønnsoppgjøret 1988.

Da trengs felles krav på tvers som er forståelige for alle. Og krava er felles. Kvinnene jobber i yrker og bransjer der det praktisk talt ikke gis lokale lønnstillegg mellom de sentrale lønnsoppgjørene mellom LO og NAF. Derfor må kvinnene kreve høye generelle kronetillegg, det vil si høye tillegg til alle, uavhengig av hvor de jobber. Bare slike tillegg når fram til alle. I tillegg trengs egne krav for de aller lavest lønte.

Og generelle tillegg er arbeidsgiverne, både i offentlig og privat aller mest imot, fordi slike felles krav kan samle folk til felles kamp for et felles lønnsnivå. Mens deres mål er mer individuell lønn på den enkelte arbeidsplass og i den enkelte bransje, større lønnsforskjeller og mer splittelse.

Masse folk bruker mye tid på krava til tariffoppgjøret. Samvittighetsfullt. Nøyaktig. Konkret. Og så er løpet egentlig lagt og krava går i papirkorga når de kommer til toppen. Resultatet er passivitet og frustrasjon. Disse kreftene må brukes i Kvinnes tariffaksjon.

Samtidig trenger kvinner et eget språk og egne måter å gi opprøret uttrykk på. I forhandlinger på SAS-hotellet stilte klubbstyret med utgiftene til en stuepike og viste at det var umulig å leve på lønna. Svaret fra bedriftsledelsen sier det meste: Nå må dere ikke blande inn følelser i dette da!

Jo, vi skal blande inn kvinners virkelige liv. Vi skal vise fram hva kvinner virkelig tjener og hva det har å si for våre liv. Og vi skal plante kravene våre i trynet på dem uten å pakke dem inn i prosent og overheng og etterslep og hele nasjonaløkonomien. Istedefor å slå Berge i prosentregning skal vi utfordre ham til å lage et budsjett for å leve av ei kvinnelønn. Og vi skal lage aksjoner og demonstrasjoner der raseriet kan få utløp, ikke sitte stille og vente på at LO-ledelsen skal ordne opp på toppen. Når kvinner i kvinnebevegelsen og fagbevegelsen virkelig forener seg, skal både kvinneregjeringa og LO-toppen få alvorlige problemer.

For kampen dreier seg ikke bare om kroner - selv om det er viktig nok. Den dreier seg om selve systemet med kvinnelønn.